

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Теодор Божидаков Стойчев

член на жури в конкурс за присъждане на научна степен „доктор“ в
професионално направление 3.3. Политически науки (катедра -
Европеистика – Политологични изследвания на ЕС – европейска
идентичност),

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ),

Философски факултет (ФФ),

за дисертационния труд на
Диана Петрова Тюркеджиева

„Религиозната идентичност в контекста на обединена Европа“

Представеното академично изследване е доколкото ми е известно първото по рода си у нас, което му придава особенна научна тежест, което доказва и дисертационния му характер. То е прецизно структурирано: списък на използваните съкращения, увод, три глави, подразделени на подглави, заключение, бележки и използвана литература.

Уводът прави впечатление със своята изчерпателност. Същият съдържа важни за изложението параметри. Актуалността и важността на темата са мотивирани от променената в Европа житейска ситуация, която води към безспорно важния въпрос за бъдещето на Европа, нейното единство и идентичност. С право е подчертано влиянието на нови реалности, като проникването на етнически групи, изповядващи ислям. Основният изследователски въпрос е свързан с „ролята на християнството за формирането на европейската идентичност и как нейните религиозни измерения се преплитат с политическите и обществените нагласи към религиозните малцинства, техните права и социалната им интеграция в

условията на секуляризация, конфликти на религиозна основа и задълбочаваща се европейската интеграция“. Това са обстоятелства, който заявяват сериозните намерения на изложението.

Прави впечатление доброто познаване на литературата, посветена на темата. Неща повече – използваната още в увода литература е доста богата. Авторката работи с най-нови академични. Затова бих желал да споделя, че цялото изложение привлича внимание поради безспорното познаване на научните разработки по темата. Това позволява на Диана Тюркеджиева да работи свободно в поставените от нея въпроси и да извежда изводи.

Изложението е структурно разгърнато, бих казал по традиционен начин. Понятията, заложи като цел на изложението, са изследвани задълбочено, показвайки връзки с християнската религия.

Забелязва се желание да се преодолее господстваща теория, според която религията не упражнява съществено влияние върху живота на европейца. Считам, че Диана Тюркеджиева доказва убедително своето разбиране, че религията запазва важното си място в живота на европейца. Лично за мене бе важна нейната трактовка на въпроса за връзката на религията с нацията и националната идентичност. Оттук не просто е изведена, но и разгледана темата за значението на национална идентичност. Във тази връзка трябва да бъде признато нейното заключение, че променливия характер на религиозната идентичност може да бъде конструиран под влияние на различни политически, културни и социални фактори. Следвайки изводите на социалните науки докторантката е на мнение, че има основание да бъде отречено съществуването на унаследени характеристики на културната общност.

Всичко това води според мене към важния въпрос на изследването – миграцията като съществен фактор в живота на европейската общност. Изложението обективно отразява ролята на християнството за формирането на европейската идентичност. От тази предпоставка се тръгва

към явно същностния проблем – как могат да бъдат интегрирани мащабните групи.

Втората глава е озаглавена „Християнство и ислям – присъствие и противопоставяне в Европа“. Според мене не е отделено достатъчно внимание на исляма като фактор в европейската действителност. Да, той е признат, но самата глава предполага по-обстойно проследяване на исляма като явление в Европа. Поне така е направено с християнството. Имам предвид, че самото заглавие предполага подобно изложение. Оценката на съвременната политическата действителност в Европа, стояща зад християнските ценности, е важна за изложението. Онова, което според мене особено занимава Диана Тюркеджиева, е, как да се преодолеят ограниченията пред ислямското малцинство. Тя, ако правилно съм схванал нейната идея, счита, че европейският принцип „Единство в многообразието“ е основата, върху която трябва да протече интеграционния процес. Докторантката пише: „Светско-религиозното разделение в повечето европейски държави създава немалко ограничения, свързани с адаптацията на исляма в Европа. Тези ограничения са сред водещите фактори не само за формирането на своеобразна идентичност на европейските мюсюлмани, но и за радикализирането на някои от европейските мюсюлмански общности, както и за възраждането на ислямския фундаментализъм...“ За Диана Тюркеджиева е необходима по-прецизна интерпретация на европейските ценности предвид нарастващото многообразие и динамичната религиозна ситуация в Европа.

Според мене остава обаче отворен въпросът, вероятно поради обема на изследването, как ще се съхрани европейската идентичност, ако се преинтерпретират християнските ценности, и, ако се признава някак си нов вид европейска идентичност, породена от навлизането на нови религиозни и национални субекти, каква би била тя? Как тогава християнска Европа

би съхранила своята своеобразност? Самата докторантка оставя подобни на този въпрос открити за последващи изследвания.

Въпреки тези бележки считам, че изследването е задълбочено, изчерпателно, което ми позволява да давам положителна оценка на Диана Петрова Тюркеджиева.

31.03. 2025 г.

проф. д-р Теодор Стойчев